

Tanúk beszélnek

Úgy döntöttem, maradok

Néhány perce a gangot söprögette, öntözte a cserep-be ültetett paprikapalántákat. Nem akar pirosodni a termés. Csönd van. Ülünk a hűvös konyhában. A kis-körűt ahhoz messze esik, hogy idehallatszik a villamos csörömpölése, az autó- és buszforgalom zaja. Ilonka néni mesél. Egyre messzebb röpül gondolatban az itt és most valóságától. Tanúja sorsforduló eseményeknek. Tanú a ház, a lakás, ahol 40 esztendeje él. Együtt öregedtek.

— Gondlom jól emlékszem, augusztus 29-én, 1944-ben érte találat a Szivárvány utcai házat, ahol laktunk. A nagypályaudvart támadták a szovjetek. Német tehervonat volt a célpont, a vagonokban mindenféle lőszert tartottak. Talán meg akarták menteni azt is, de már ki nem futott, fölrobant az egész. Sokáig hallgattuk a löszerek ropogását. Nem volt föld a fejünk fölött, elveszett mindenünk. Ezt a lakást utalták ki helyette, október elején költöztünk be. Menni vagy maradni? — ezt latolgatta mindenki. Hatalmas propaganda indult a szovjetek ellen. Sokan összecsomagoltak, mentek a németek után. Mondták nekem is, menjek. De hová? Apámat, anyámat elvesztettem, az öcsém a fronton volt, a nővéremék is maradtak. Úgy gondoltam, annyit szenvedést átéltem, hogy annál rosszabb már nem jöhet. Meg nem is hittem a híreszteléseknek. Itt születtem a városban, úgy döntöttem, maradok. Haza vártam az öcsém is. Tíz-

dikén éjszaka vonultak be a szovjet csapatok. Semmi másra nem emlékszem csak a roppant nagy zajra. Akkor már nem volt, aki ellenálljon. A németek közül, aki járt birt, elmenekült, amit lehetett, azt persze elvittek. A városban maradt magyar katonák nem harcoltak a szovjetek ellen.

Nézegetjük Ilonka néni elsősegélynyújtó igazolását. Megsárgult, viseltes okmány, régies betűk rajta. Emlék ez is. Akkor életet mentett...

— A polgárőrséget már megszervezték, amikor föl-szólítottak, menjek a leánygimnáziumba, amit a németek kórháznak szereltek föl. Minden ott maradt, a nagy sietségben nem volt idő tönkretenni. Meg nem tudtam mondani, hány ezer sebesült katonát ápolunk. Nemcsak orosz, németet, magyart is. De orosz volt a legtöbb. Százával hordták a sebesülteket. Százával haltak meg naponta. Az első napokban úgy vettem észre, bizalmatlanok hozzám. Nem értették egymás nyelvét. Csak a mérhetetlen szenvedést, fájdalmat láttam. Doktor Majornak szólítottam az orvost, akinek segítettém operálni, kötni. Két-három órát aludtunk, egyszer sem laktunk jól. Mit is etünk volna? Emlékszem egy fiatal doktornőre, 30 év körüli lehetett mint én, ugyanolyan sovány is. A Ragály-kórházban dolgozott éjt nap-pallá téve. Odalett szegény. Legtöbben vérmérgezésben haltak meg. Egy darabig kitem a híreszteléseknek. Itt születtem a városban, úgy döntöttem, maradok. Haza vártam az öcsém is. Tize-

nyörgő tekinteteket? Vannak szavak, amelyek minden nyelven ugyanazt jelentik: apa, anya. Nyújtották felém a kezüket, beszéltek a családról. Fényképeket mutattak. Alig lehetett már valamit is látni rajtuk a sok-sok gyűrődéstől, törődéstől. Mintha az a sok-sok repedés a családjuk széthullását örökölte volna meg. Mert valaki már hiányzott a fényképről. Nemcsak a fájdalomtól szenvedtek. Nem volt más kívánságuk, mint hogy érezhessék az utolsó percekben, tartoznak valakihez, nincsenek egyedül. Utolsó erejükkel belém kapaszkodtak, ott haltak meg a kezem között.

Fájó az emlék. Nem gyógyítják a múlt évek, évtizedek. A könnyek, a virágok enyhítenek a túlélő tanúterhén. Ilonka néni gyászolja a temetőben nyugvó katonákat, akiknek ma is virágot visz — a sírjukra.

Elmondta:

GALLAI JÓZSEFNE
(Szeged, Hajnóczy u. 9.)

Rész munkaidősök foglalkoztatottsága

Az idén valamelyest tovább nőtt a rész munkaidőben, a törvényes munkaidőnél kevesebb órában dolgozók száma, azonban még sem a vállalatok, sem pedig a munkavállalók nem használják ki eléggé a foglalkoztatási forma előnyeit — erről tájékoztatták az Állami Bér- és Munkügyi

Jelentős technológiai fejlesztés fejeződött be a Jászberényi Vegyipari Szolgáltató Vállalatnál, védőkesztyűk, -kötények és lábszárvédők egyik legnagyobb hazai gyártójánál. A szabászat-üzemrészben gyorsan és pontosan dolgozó gépeket állítottak munkába, ezzel megszűnt az egyik legtöbb gondot okozó és fárasztó munka, a kéziszabás. A kiszabott kesztyűket, kötényeket és lábszárvédőket részben bedolgozók, részben a Jászjókohalmi Béke Termelőszövetkezet mellékküzmének munkásai állítják össze. Bővült a termékpaletta is. Az újdonságok sorából kiemelkedik az a kesztyűfajta, amely különleges anyagának köszönhetően lángálló, magas hőfokon sem izzik, és az emberi bőrről almatlan. Ez főként a petrokémiai iparban, a tűzoltóságnál, valamint a villamos iparban alkalmazható. Másik új termék az olaj- és vízálló kesztyű, az olajbányászban és a növényvédelemben dolgozóknak nyújt fokozott biztonságot.

MI? HOL? MIKOR?

1984. DECEMBER 5., SZERDA — NÉVNAP: VILMA

A Nap kel 7 óra 16 perckor, és nyugszik 15 óra 54 perckor.
A Hold kel 14 óra 20 perckor, és nyugszik 3 óra 53 perckor.

VIZÁLLÁS

A Tisza vízjárása Szegednél kedden plusz 298 cm (apadó).

SZÁZ ÉVE	BELGRÁD 2.
született Kárpáti Aurél (1884—1963) Kossuth-díjas író, kritikus és színháztörténész.	17.30: Belgrádi műsor
NYOLCVAN ÉVE	18.00: Belpolitika
született Lengyel Lajos (1894—1978) könyvművész, tipográfus és fotóművész.	19.30: Tv-híradó
HETVENÖT ÉVES	20.00: Szórakoztató szerda
Deák Sándor (sz. 1909) Jászai-és SZOT-díjas kiváló művész, a Kiszínház tagja, a Színházi Dolgozók Szakszervezetének elnöke, 1946-ban Szegeden játszott. Számos filmben, tv-játékban alakít karakter szerepeket.	20.55: Huszonöt óra
HATVANÖT ÉVE	21.10: Csajkovszkij: VI. szimfónia
hunyt el Kálmány Lajos (1852—1919) katolikus lelkész, a magyar népköltészeti gyűjtés klasszikusa; Szegednek és vidékének néphagyományát mentette meg.	21.30: Újvidék
ZENÉS SZÍNHÁZ	16.30: Tv-híradó magyarul
Este 7 órakor: Alarcosbál — Jancsó—József Attila-bérlés.	16.55: Si Világ Kupa
KISSZÍNHÁZ	17.25: Tv-híradó szerb-horvátul
Este fél 6 órakor: Armány és szerelem — Móra 1. bérlés.	17.45: Merlin — 4.
MOZIK	18.15: Ismeretterjesztő műsor
Vörös Csillag: délelőtt 10 órakor: Jim Craig (színes, m. b. ausztrál westernfilm, II. helyérral) negyed 4, fél 6 és háromnegyed 8 órakor: Végtelenség (színes jugoszláv. Csak 16 éven felülieknek!)	18.45: Vajdasági művelődési egyesületek
ÚJVIDÉK	19.15: Rajzfilm
Este fél 6 órakor: Armány és szerelem — Móra 1. bérlés.	19.30: Tv-híradó magyarul
KISSZÍNHÁZ	20.00: Belpolitika
Este fél 6 órakor: Armány és szerelem — Móra 1. bérlés.	21.00: Tv-híradó szerb-horvátul
MOZIK	21.20: Dok.-műsor
Vörös Csillag: délelőtt 10 órakor: Jim Craig (színes, m. b. ausztrál westernfilm, II. helyérral) negyed 4, fél 6 és háromnegyed 8 órakor: Végtelenség (színes jugoszláv. Csak 16 éven felülieknek!)	21.30: BUKAREST
ÚJVIDÉK	14.30: Magyar nyelvű műsor
Este fél 6 órakor: Armány és szerelem — Móra 1. bérlés.	19.00: Tv-híradó
KISSZÍNHÁZ	19.20: Vitakör
Este fél 6 órakor: Armány és szerelem — Móra 1. bérlés.	19.35: Forró napok — román film
MOZIK	20.50: Tv-híradó
Vörös Csillag: délelőtt 10 órakor: Jim Craig (színes, m. b. ausztrál westernfilm, II. helyérral) negyed 4, fél 6 és háromnegyed 8 órakor: Végtelenség (színes jugoszláv. Csak 16 éven felülieknek!)	21.30: CSÜTÖRTÖK DELELŐTT BUDAPEST I.
ÚJVIDÉK	8.25: Tv-torna
Este fél 6 órakor: Armány és szerelem — Móra 1. bérlés.	8.30: Iskola-tv

KOSSUTH
8.20: Világablak
8.50: Kis magyar néprajz
8.55: Evszázadok mesterművei
9.40: Takács Jenő: Gyermekek muzsika
10.05: Hőmpörög — Viktorija Tokareva elbeszélése
10.35: Enklő Ifjúság
10.47: Az Allami Népi Együttműködés
11.20: Graziella Sciutti és Eberhard Waechter operariákat énekel
12.30: Ki nyer ma?
12.45: Törvénykönyv
13.00: Leonard Bernstein vezényli a New York-i Filharmonikus zenekart
14.10: A magyar széppróza századai — Apaczai Csere János
14.25: Operaságok
15.00: Népzenei Hangos Újság
16.40: Két Mozart-szonáta
16.05: MR 10-14 — iskolások órák — barátok
17.00: Az ostromlott város — riport
17.30: Hallgassuk együtt — Marschner-művek
18.02: Kritikusok fóruma
18.15: Hol volt, hol nem volt...
19.15: „Visszapillantunk a múltba” — a Művelődési Minisztérium, a Szakszervezetek Országos Tanácsa és a Magyar Rádió irodalmi vetélkedője — VI. elődöntő
20.25: Lemezbáratok órája
21.30: Prizma — Színképelemzés — külpolitikai
22.20: Tíz perc külpolitika
22.30: Noták
22.45: A nyelv eredete — Sebők Tamás amerikai professzorral beszélget Kovács Mihály
23.00: Operaságok
0.10: Spirituálék

PETŐFI
8.05: Idősebbek hullámhossza
8.50: Tíz perc külpolitika (ism.)
9.05: Napközben
12.10: Kónya Sándor énekel
12.30: Cigánydalok, csárdások
13.10: Pohullám
14.00: Köpkapcsolás bajnoki labdarúgó-mérkőzésekről
15.05: Az én rádióm — a mikrofonnál: Gazda István tudománytörténész
15.55: Hajósok és halászkor nyomában — a finnországi szigetvilágban
16.35: Gólok, méterek, történetek
Közbén: Tudósítás a Rába ETO—Vasas bajnoki labdarúgó-mérkőzéséről
17.05: A hanglemezbolt könnyűzenei újdonságai
17.30: Diákfoci
17.40: Otódik sebesség
18.30: Népdalcsokor
19.05: Előadások Bányászok
20.05: Donna Summer felvételeiből
20.50: Az idegesítő a gondolat — Hámori József könyvének ismertetése
21.05: Nemzedékek
22.05: Részletek a burgasz Arany Orfeusz Fesztivál koncertjeiből
23.20: A mai dzsessz — Mal Waldron felvételeiből
24.00: Ejféltől hajnalig

CSÜTÖRTÖK DELELŐTT KOSSUTH
8.20: Házitáji közélet
8.30: Fúvóskegerek
8.43: Rossini: Alkaiom szüli a tolvajt
9.30: Finn költők versei
10.05: A Diákkönyvtár hangszalon melléklete — Karel Capek
10.35: Labirintus
10.50: Új lemezeinkből
11.39: Az élet komédiái — 16. század
12.24: Ki nyer ma?

Bárdos Lajos köszöntése

A magyar zene 20. századi újjászületésének egyik vezető egyénisége — 85 éves, Nehéz ezt elhinni, hiszen ma is egymás után jelennek meg kórusművei, tanulmányai. Az elmúlt évben Szegednek írt, Juhász Gyula Bartók versére, gyönyörű kórusművet. Energius alakja ott látható azokon a tanácskozáson, melyeken a kórusélet sorsáról folyik a vita. Nemrég, az Enklő Ifjúság első hangversenyének 50. évfordulóján az összkart vezényelte. Utazásra már nem szívesen vállalkozik, ezért a péntek esti ünnepi kórushangversenyen nem köszönhetjük személyesen. De figyelme mindenütt ott van, ahol a kóruséletben valami jelentős dolog történik. Májusban, az első szegedi Daloló Napon, a résztvevőket levélben üdvözlötte.

A zenei élet egészét átfogó munkásságát 1925 óta végzi. Ekkor szerzett diplomát Kodály híres zeneszerzős osztályában, későbbi munkatársával, Ádám Jenővel, Kerényi Györgyvel, Kertész Gyulával együtt. Munkájukat mint énektanárok és kórusvezetők kezdték, s látták, hogy Bartók és Kodály programja: az európai színvonalú, de sajátosan magyar zenei kultúra, valamint a korabeli zenei élet mindennapos gyakorlata között milyen óriási a szakadék. A kórusok tápláléka szinte kizárólag a selejtes liederalfel-irodalom volt, melyben a magyar színt legfeljebb a nótasiflus jelentette.

Bárdos és kollégái új szellemű kórusműveket írtak, de ez a kiadók nem érdekelte. Kertész Gyula javaslatára sajtóerőből hozták létre a Magyar Kórus, mely folyóiratot, s kottatellékeket jelentett meg. A szerkesztőség kezdetben Bárdos lakásán volt. Ez a kis műhely néhány év

alatt új, friss levegővel töltötte meg a zenei életet. A Magyar Kórus csatornáin jutott el mindenhol, a legkisebb faluba is Bartók, Kodály s tehetséges tanítványai művésze. 1934-ben az új, korszerű kórusművészet egyik legfontosabb fóruma is létrejött, az Enklő Ifjúság.

A Magyar Kórus széles kitekintést adott az új magyar zeneművek mellett fölhangzó figyelmet az európai zenekultúrára is. A magyar énekkarok birokba vehették a reneszánsztól napjainkig terjedő teljes zeneirodalmat, s ebben Európa sok országa számára ma is példát mutatnak.

Bárdos Lajos komponált, szervezett, tanított szüntelenül. Kórusművei a magyar kórusok mindennapi kenyérévé váltak. Számuk szinte felmérhetetlen. Most, a jubileumon megjelent gyűjteményes kötet, a Negyvenöt vegyeskar is csak töredéke a teljes életműnek. Alkotásai készítették elő az utat Bartók és Kodály műveinek befogadására, de ezen túl is sajátos arculatát költhő világot tükröznek. Zene tudományi munkássága a felszabadulás után bontakozott ki. A zenei elemzés új útjait és területeit tárta fel. Szuggesztív vezénylési stíusa iskolát teremtett. Mindezen tevékenységén átsüt a nagy nevelő magával ragadó egyénisége, aki műveivel, írásaival, előadásaival, vezénylésével az ország egész zenei életének arculatát, szemléletét formálta, s aki százévesnyi kórusénekesével az egész nép kulturális felébredéséért harcolt. Színtelen állandóan járta az országot, s személyes varázsával is tanított, lelkesített.

S erre nagy szükség volt, mert a szép álom, az Enklő Magyarországa megvalósulása nem haladhatott tovább.

retlenül. Történelmi, társadalmi változások nyomán többször is újra kellett kezdeni. Napjainkban az egyoldalú technokrata, ökonomista szemléletmód, a közösségi összetartó erő hiánya, a művelődés helyett csak a szórakozni vágyás igényének terjedése nem kedvez a kóruskultúrának, mely tagjaitól önzetlen közösségi szolgálatot, s az értekeket való türelmes kiadását kíván. De éppen ma — s ez a kóruskultúra erejét s az iránta megnyilvánuló megújuló igényt jelenti — impozáns intenzív fejlődésnek lehetünk tanúi.

Bárdos Lajos 85. születési évfordulóján szerte az országban sok ezer énekes aiken zendül fel Láng és fény című szép tómegekánónja, melynek első sora erre biztat: „Vedd észre, hol a láng, vedd észre, hol a fény!” A szövegíró, Vargha Károly, ennél találóbban nem tömöríthette volna egy mondatba, amit számunkra Bárdos Lajos tanítása közvetít.

A péntek esti szegedi kórusverseny szép hagyomány folytatása a Tisza-szállóban. Az 5. évenkénti jubileumi koncertre most negyedik alkalommal kerül sor. Az eddigieken Bárdos Lajos személyesen is résztvett. A köszöntőt mindig Vassz Viktor, a barát és harcoltárs mondta, utóljára 1979. március 11-én, halála előtt egy nappal.

Mivel ebben az évben már az Enklő Ifjúság, a Daloló Nap, a Zenei Világnap hangversenyei is a Bárdos-évforduló jegyében zajlottak, a rendezők Szeged és Csongrád megye kórusainak képviselőit hozták most hat énekkart hívtak meg önálló fellépésre. Az összkarokban azonban számíthatnak a többi szegedi kórus részvételére is.

Erdős János